

Pyr.-Or. xix, 237); «tria *retrotabula* pintada a la morisca» 1348 (*InvLC.*, 52, s. v. *pintar*). També apareix a l'E. Mj. en la forma més etimològica *retaule*: «davant lo *reretaule*», «2 cortines les cals estan davant lo *rera-taula*» dos docs. de 1311, i moltes d'aqueixes grafies des de llavors fins a 1453 (*InvLC.*, s. v.); «que en lo dessus-dit *reretaula* sia fet un tabernacle» a. 1416 (66r^o); «lo tabernacle (del dit *reretaule*), en què sta la imatge» (D, 415), *InvLC* (s. v. *tabernacle*); «un *reretaule* que fan pintar los prosomes de Cabestany» any 1403, «En P. Costa, pintor, pintarà lo *reretaule*» any 1424 (*InvLC.*, s. v. *pintar*); «a un mestre qui més lo *reretaula* de la dita capella» Bna. 1424 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 213). En fi també algun cop, amb dissimilació de la *-r-* intermèdia: «al dit *reataula*» doc. de Vinaixa, a. 1432 (*Homen. Rubió i Lluch* II, 142). Però la contracció en *retaule*, per haplogogia, la que s'imposa, és la mateixa que en *rebotiga*, *recuina*, *reüll*, *reguarda* (variant de *reraguarda*).

A Mall. i al Maestrat esdevé el nom d'una desfilada de caràcter religiós, segurament perquè hi deuen anar un seguit d'imatges sacres, tal com una pintura d'altar: «quin dia aquell! ALIMARES, / tamborinos, cheremies, / balls pertot --- / *retaulos*, domàs, festès, / --- / murta per mitx des cartès / ---», PdAPenyà (IV, 558b 12); «e les festes de la Verge de Vallivana, el 1.º de setembre, al salir de la iglesia los electos del Gremio, --- acompañados de los cruzados y del carro triunfal, harán el acostumbrado *retaille* o pasacalles», «al terminar la función, una Comisión del Ayuntamiento, con la danza de los torneros recorrió las calles de la población, siguiendo la costumbre conocida con el popular nombre del *retaule*» en la revista morellana *Vallivana*, 1904, pp. 366, 466.

I tan popular hi és això entre els veneradors rústics d'una regió i l'altra, que s'hi ha convertit en uns noms de lloc (crec que es tracta en tots dos casos d'indrets, on sembla haver-hi una processó de penyes): lo *Retaule de Vallcanera*, en els Ports de Tortosa, en una de les grans cingleres que encapçalen la Vallcanera, entre la Serra de Caro i el Mas de Barberans o la Tinença [1926]; a la Colònia de Sant Pere, és també el nom d'un accident en aquella penyalosa costa, i la gent del país ho pronuncia amb *-o* com PdAPenyà (assimilació a la *-u-*, a la manera d'*homo*, *covo?*, pron. llatinitzant de sagristans?): un dels informants (pagès de 65 anys) pron. *ər řətáulo*, l'altre (cafeter de 49 anys, potser castellanitzant) *ər řətáulo*, que el meu culte amic eng. Duran i Ordinyana, els rectificà (amb llur anuència) *ər řətáula* 1969. *Retauló* 'ex-vot' [DT_o.; S. XVIII, DAG.]: «A Petersburg --- en cada casa y en cada tenda hi ha lo seu *retauló*, unes voltes dins y altres fora, a l'entrada, tancat en una petita escaparata --- fent néixer en los cors --- alguna idea divina»; «a Alcúdia --- lo Sr. Rector --- té en sa casa dos *retaulons* gòtics bonics; l'un és de St. Martí --- l'altre és l'oració de l'hort de Getsemaní», Verdaguer (*Exc. i Viatges*, 142.14f., 198.9). *Retaulet*. *Restauló?*

Sobretaula. *Estar de sobretaula*, encara comú: «tant com en Roma aturaren, menjaren ensemes --- Estant

un dia *de sobretaula*, vengueren a parlar del rey de Anglaterra ---», JoMartorell (*Ag.* I, 189, § 60); *el sobretaula* o *-ule* 'cobretaula' («lo *sobretaula*: stragulum», OPou, 187) i en Verdaguer; ant. segons Belv.

CULTISMES: *Tabular*; *tabulat* ant., Belv. *Tabellió* [Lab. 1840], pres del ll. *tabellio*, *-ionis*, 'notari, escrivà', derivat de *tabella* dimin. de *tabula*, *tabellionat* [id.].

Tola 'placa de metall, làmina de llauana', pres del fr. *tole*, duplicat provinent d'una pron. TA(B)ULA del ll. vg.; en uns esquellots formidables: «l'hereu ferrer, que havia arrossegat fins allí una *tola* desmesurada, i la batia enrajat amb la maça de matar jueus», Coromines (*L'Avi dels Mussols*, xiv, p. 209); altres ho diuen en forma més afrancesada: a Ferreries (Men.) em parlaren d'un *sitil* fet amb un *tól* (1964); es deu referir al mateix la «Fàbrica de Llum de *tól*» en els afores N. de Vila-real (1961).

Tavella 'bajoca de llegum', 'doblec, plissat en una tela' [1380, context no prou clar *AlcM*] del ll. TABĒLLA 'tauleta', 'espècie de pastís' (pròpiament dim. de TABULA): és el nom usual avui a quasi tot el domini, fins al cap dels Pirineus (*tabéles* de les mongetes, fins al cap de Cardós i V. Ferrera, 1932-4), des d'on passà a ser el nom de la mongeta tendra mateixa, a Boí (1953) i Àneu (CPol, p. 27), tal com en terres del Migjorn els donen el nom de *bajoques*, cap a CastPna-Tarr., però també en el Maestrat es diu *tavella* (almenys parlant de lleguminoses silvestres: «no veu? l'argilaga ja té *tabéla*», 1961); *tabilla* 'vaineta de llegumbre' murc. i arag.; i en forma intermèdia, a Benasc: «*tabiella* de arbelles i allúbies» (Ballarín, *Dicc.*) (i *tabina* en certs parlars castellans).

A l'Alt Empordà, encreuant-se amb BOTJA, en fan *+tabotxa* per a les de «les faves quan ja comença de formar-se el gra: —Sabeu si hi ha faves? —Poc me'n som ataleiat: pènsuc que alguna *tabotxa* ja es trobaria...» (Coromines, 1898). *Tavelleta*, arran d'Andorra («l'argelaga fa una *tabelèta*» Arcavell, 1936), «jaretas» (DAG.). *+Tabellot* 'menjar que es dona als porcs, fet amb tavelles (de mongeta) buides': com que el guarden a les golfes, en diuen *lo trebol del tabelót*, Estaon de Cardós (1934).

Tavellar [S. xv, mall., DAG.] «siliquam degere» (DT_o. 1647); «he demanat a l'escolà major --- què en diuen a Barcelona d'aquest planxat dels *camis* (*albes*) en forma d'estries o canaletes de dalt a baix, i me contesta que en diuen *rissat*; li deman si n'ha sentit dir may *tavellat*, i me diu que no; —Però home --- això de *rissat* és castellà!», BDLC xi, 231; i ja sentim com el valent canonge després tronaria, sota el llantoner de la Seu: «Me deis que es barcelonins...? Si parlen pitjor que es nins!» Sigui com vulgui, *atavellar*, segons Careta (*Barbr.*, 458), era barceloní, fora d'algunes cosidores que es posaven a dir «acordeonar». Amb variant mall. *tivellar*, per contaminació de TIBAR (vegeu). *Tavellada*. *Tavellera*. *Tavellós*. *Atavelladet*; *destavellar*.

En canvi *estavellar* s'ha convertit en una peça verbal important en la llengua, i no sols en l'acc. que ja